

ԲԱՐՈՅՈՒՄՆԵՐՆԵՐ, ՈՒՍՈՒՄՆԵՐՆԵՐ, ԱՐՈՒԵՍՏԳԻՏԱԿԱՆ

Ժ. ՅԱՐԻ 1896

Տարեկան 10 ֆր. ոսկի — 4 յու.
Վեցամսեայ՝ 6 ֆր. ոսկի — 2 յու. 50 կ.:
Մէկ թիւ կ'աւարտէ 1 ֆր. — 50 կոպ.:

ԹԻՒ 6, ՅՈՒՆԻՍ

ՈՒՍՈՒՄՆԵՐՆԵՐ

Ի Ն Ա Ն Օ Ս Ա Կ Ա Ն

ՆԵՐԱԿԱՐԿԱԿԱՆ-ՀԱՅԵՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՅՐԱԿ

Այս Բարոյի պատուական ուսումնական ամսագրի 1894 Հոկտեմբեր ամսաթիւոյ մէջ (եր. 315), Աերատիւ ինքնակապի, եւ ինտարիայէն՝ դէպ ի ա-

րեւելեան հարաւ ութ ժամ հեռաւորութիւն ունեցող, Աբրահամ անուն մեծաւ մասամբ հայաւնակ գիւղին Հայոց գերեզմանատան մէջ դաւաճեալ տապանաքարի մը վրայի արձանագրութիւնը հրատարակած էի զնկատիւ պատմեցաւ, որ կը վերաբերէր Հռոմեոս կամ Հիւլիոսներու ընծայուած արձանագրութեանց կարգին:

Այս եւ այն կարգի մինչեւ ցայժմ զբաղուած արձանագրութեանց նկատմամբ, Գեր. Հ. Բակ. Վ. Տաշեան միւլտիպլիկացի համարին մէջ

Հմտալից յօդուած մը հրատարակեց եւ ընդարձակ տեղեկութիւններ տուաւ, որ շատ հետաքրքրեց ժողովրդը Ասիոյ կապագովեան հնաւերներն, եւ այն օրէն սկսեալ, փոքր ի շատէ խաղաղութեան սկսան, այն կարգի եւ այլ արձանագրութիւններ գտնելու համար, որ կը յուսամ թէ արգիւնաւոր կրնան ըլլալ:

Թորոք. Պ. Ենեսէն ալ, որ մասնագետ է այն կարգի արձանագրութեանց, «Հռոմեոսներն տարւոյ Նոյեմբեր ամսաթիւոյ մէջ Ագրակի նոյն արձանագրութեան ընդօրինակութեան վրայ գիտողութիւն մը հրատարակեց աւելցնելով միանգամայն թէ «գրուած արձանագրութեան ընդօրինակութիւնն չի կրնար բոլորովին ճիշդ ըլլալ... Արդեօք կարելի չէ՞ Կեսարիոյ թըղթակցէն քարի վրայէն տոնուած կաղապար մ'ընդունիլ»:

Տրուած տեղեկութեանց եւ եղած գիտազօրութեանց վրայ, այն կարեւոր եւ արժէքաւոր արձանագրութեան նոր ընդօրինակութիւնն ընկալաւ համար այն օրէն սկսեալ՝ մեծ փառաք ունեի անձամբ վերատնի երթալ նոյն գիւղն, եւ առաջարկուած խնդիրն ճշգրիտ կատարել, հնախօսութեան եւ քրտութեան գտնէ փոքրիկ ծագայութիւն մ'ընելու համար, եւ սակայն պարագայից բերմամբ չկարողացայ փառաք անձամբ իրագործել. այսու ամենայնիւ գործն աւելի երկարել չուզելով, բարեկամներէս մին, որ քիչ շատ հնաւեր է, ուղեցի զօրէն հան, պատուիրելով միանգամայն՝ որ եթէ չկարողանայ քարի վրայէն

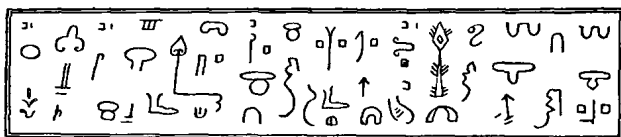
չաղապար մը առնուլ, գոնէ աշխատի ճշգրտակէս արձանագրութեան ընդօրինակութիւնն ընել:

Ներկայ պարագայից մէջ, որ բաւական զոհողութիւն մըն էր, յիշեալ բարեկամս յանձն առաւ սոյն կարեւոր ինչդիրս կատարել եւ կատարեց. ցաւ է ինձ սակայն յայտնել թէ յաջողած չէ՝ դիւրութիւններու պակասութեան պատճառաւ. քարի վրայէն կողապար (Abklatsch) մ'առնուլ, այլ միայն երկու երեք որ աշխատելով արձանագրութիւնն ընդօրինակած է ամենայն զգուշութեամբ, ինչպէս ինք կը հաստատէ, որ ներփակեալ կ'ուղարկեմ Պառ. Խմբագրութեանը, որպէս զի վերասին հրատարակէք սոյն համառօտ գրութեան հետ:

Փորձ. Պ. Ելենէն իր դիտողութեան մէջ իրաւունք կը ստանայ, որովհետեւ սոյն նոր ընդօրինակութիւնէն կը տեսնուի՝ որ նախորդին մէջ նշանագրաց շատերն իրենց կարգին գրուած չեն, եւ մանաւանդ սկիզբէն պակաս մասեր ալ ունի

մտթիւ է, եւ թէ եւ ունին հին արձանագրութիւններ, բայց ասոնք հայերէն են, եւ մեծաւ մասամբ ալ, ժամանակի հօլովմամբ, կորած, քերթն մաշած եւ անընթեռնելի եղած են, եւ այս կարգի շատ մը քարեր ալ գիւղացոց կողմէն թէ բարեպաշտական եւ թէ անհատական այլեւայլ շէնքերու գործածուած են, հետեւաբար Աբդուլի եւ շրջակայից մէջ շէնքեր արձանագրութիւն միակ ոչս է, եւ քարին մեծութեան ու ծանրութեան նայելով չի կրնար շատ հեռու տեղէ մը եկած ըլլալ. արգէն գիւղացոց տանգրութիւնն ալ այսպէս կը հաստատէ, ըստ որում քարն հարկաւոր որ տարիներէ ի վեր նոյն գերեզմանատան մէջ կը գտնուի: —

Այսպիսի համառօտ տեղեկութիւն մը տալէն ետեւ, այս առթիւ հարկ կը համարիմ նաեւ Հէթիթ բառին վրայ հետեւեալ աւանդական ծանօթութիւնը տալ. որ կը գործածուի յետաւրիոյ եւ շրջակայից մէջ:

եղեր, որ այժմ նոր օրինակութեամբս ամբողջացած կը համարուի:

Տապանաքարն այժմ գետնի վրայ պահուած կը կենայ եւ երկու կողոր եղած է. քարն երկար եւ վերի կողմն բոլորածեւ է, նշանագրերը քարին վարի կողմը փորագրուած են, ուրկէ վեր մի մեծ եւ չորս ալ փոքր խաչեր կան, այս վերջինք մեծ խաչին թեւերուն վարի երկու կողմերն են երկ'երկու. հաստ, թեւերուն վերի կողմն ալ երկու զարդ կայ վարդանման բոլորածեւ. ասոնք վերջէն փորագրուած կ'երեւան. արձանագրութեան վրայ, ժամանակին աւերիչ ձեւքնն պահպանուելու համար, երկաթեայ կափարիչ մը շինուած է եղեր, զոր գիւղացիք վերջին ժամանակներս հանելով անպայտացուցած են. գուցէ այս եւս հնական արժէք մ'ուներ:

Յիշեալ բարեկամս, Մեծ. Յարութիւն Ի.Փ. Սարրաֆեան, իմ նախորդ յօդուածիս մէջ մանաւորապէս իմ անմտադրութենէս յառաջ եկած սխալի մը վրայ ուշադրութիւն հրաւիրեց, որ պարտք կը համարիմ՝ հոս ուղղել. — «Աբդուլի 2եւ, Սելչեք գիւղերուն հայ գերեզմանատանց մէջ գտնուած տապանաքարերն, կ'ըսէ, որ կանգուն կեցած են եւ որոնց նաեւ բազ-

Նախ՝ քաղաքիս հարաւային կողմը Էրբիսանուն հռչակաւոր լեռան ստորոտը գտնուած ընդարձակ այգիներու կարգին մէջ Նէթիթ՝ մը կայ, որ Հէթիթերու Նէթիթ կ'ըսուի, իկտարից ամէն ազգի ժողովգրեան բերանը, անյիշատակ ժամանակէ վեր. եւ երկրորդ՝ քաղաքիս մէջ ընտանիք մը կայ, որ օտարազգի է. սոյն ընտանիքն կ'անուանի Հէթիթներու ընտանիք, նոյնպէս շատ երկար տարիներէ ի վեր. Աբդուլի մնացած են այս անուններն. բաւական ուշադրութեան արժանի կը համարիմ:» Բայց զարմանալին այն է՝ որ իկտարացիք եւ շրջակայ բոլոր ժողովուրդք Հէթիթ ըսելով կը հասկընան այն կարգի ստորին անձերն, որոնք իրենց օրերն պարապ եւ գինեւանց մէջ կ'անցընեն, ստորին եւ անապին. կերպիւ իբր քաղաքի գործերով այս ալ այն շարքարել եւ վատահամբաւ են քաղութիւն կը համարին:

Տ. Վ. Պ.

1. իկտարից ամէն ժողովուրդան մէջ Նէթիթ կ'ըսուի՝ 60—70 եւ կամ անէլ այգիներու տեղիցն, որ արձանաւոր է. քոր. Պատմութեան Նիւթիթ. Իւլիթիթի Նէթիթ. եւն, Նոյն. Էրբիթի Նէթիթ որ 100էն անէլ այգիներ կը պարսէ Նիւթիթ այս ալ այն անհատն սեփական:

* Հայտնի (տի) — Հէթիթի ըստ Պրոֆ. Նիւսլիտի — հայ: